

УДК 347.78 : 681.854 (497.2)

О. В. Синсокий

Запорізький національний університет

**РЕКОРДИНГОВА СИСТЕМА
В СТРУКТУРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ БОЛГАРІЇ
АБО ДОСВІД «БАЛКАНТОНА»**

Вперше в науковій літературі аналізується становлення і розвиток рекордингової системи в структурі інститутів соціальної комунікації Болгарії. Пропонується докладна характеристика організації рекорд-лейблу «Балкантон». Особливе місце відводиться історії грамзапису рок-музики в Болгарії.

Болгарія, Балкантон, грамзапис, лейбл, музика

Грамзапис і фонограма розглядаються як основні елементи звукозаписуючої справи або системи рекордингових комунікацій. Історія фонографічної комунікації є невід'ємною частиною нематеріальної культурної спадщини кожної країни. Кожний етап історичного розвитку формує своє специфічне середовище, свої умови функціонування й розвитку системи соціальної комунікації, одним з елементів якої є інститут рекордингу. За цих умов постає питання про дослідження причин та умов становлення і розвитку рекордингових фірм у системі інститутів соціальної комунікації Східної Європи у другій половині XX століття. З огляду на те, що інститут грамзапису рок-музики завжди був і залишається особливим комунікативним явищем, яке має суттєвий соціальний вплив на розвиток суспільства, сьогодні в нових інформаційних умовах актуальною є розробка концепції східно-європейського рекордингу, що потребує ґрунтовного вивчення минулого досвіду в цій сфері кожної країни визначеного регіону.

Серед небагатьох сучасних авторів, у чиїх публікаціях простежується інтерес до вивчення грамзапису в країнах Східної Європи, існують доволі фундаментальні дослідження західних лейблів, виконані рядом зарубіжних (англомовних та німецькомовних) авторів. Передусім таких як Дж. Бартон, Ф. Броутон, Б. Брюстер, П. Віке, Д. Гесмондхалг, А. Дістер, К. Краб, Л. Кремптон, Дж. Куртіс, К. Негус, Д. Пассман, Д. Різ, П. Форнтейл, М. Хеннессі, Дж. Хопкінс, Н. Хорнбі, Дж. Шепперд, Д. Шугерман тощо.

З праць, присвячених історії грамзапису популярної музики в Болгарії, можна назвати дослідження, присвячені, в основному, національним особливостям музичного рекордингу. Насамперед, це праці таких болгарських дослідників як І. Борислава, П. Гофман, Г. Гълов, Й. Рупчев та інших.

Усі вивчені матеріали стали теоретичною і методологічною основою для написання статті, предметом якої є комунікативні умови щодо становлення й розвитку фірми грамзапису «Балкантон» у рекординговій системі Болгарії.

Це перше дослідження подібної спрямованості в Україні, його мета полягає у вивченні ролі лейбла «Балконтон» як складової частини загальної фонографічної структури Болгарії з подальшим аналізом вивчення комунікативної ролі рекордингу для суспільства.

Єдина болгарська державна компанія з виробництва грамплатівок «Балконтон» створена 9 вересня 1952 р. в Софії як самостійне підприємство, основним продуктом якої є випуск звуконосіїв. Будучи єдиною компанією з виробництва платівок у Болгарії протягом чотирьох декад, «Балконтон» створив найширшу бібліотеку видань народної, класичної, болгарської та іноземної популярної музики, театру, поезії тощо. До 1958 р. діяльність здійснювалася на застарілій до того часу звукозаписній техніці. У 1958 р. «Балконтон» налагодив виробництво пластинок діаметром 25 сантиметрів. У 1960-ті рр. музичним керівником «Балконтон» був Йосиф Цанков і в ці роки відбулись істотні зміни в болгарській індустрії грамзапису.

У 1962 р. компанія почала виробництво перших платівок, заснованих на полівінілхлориді. На початку 1960-х рр. у структурі «Балконтону» були створені окремі підрозділи для запису популярної та народної музики. У 1963 р. було створено окремий відділ, який розміщувався в новій будівлі, що відповідала сучасним вимогам. Цей структурний підрозділ спеціалізувався на випуску повних альбомів. Вже через шість років фірма приступила до виробництва довгограючих стереофонічних грамплатівок.

У ці роки в Болгарії щорічно випускалося близько 1 млн 200 тис. грамплатівок, з яких близько 900 було мінійонів і 220 довгограючих дисків.

Слід зауважити, що зважаючи на ще недостатні потужності вітчизняної індустрії з випуску грамплатівок наприкінці 1950-х – початку 1960-х рр. багато радянських платівок у цей період друкувалися на «Балконтоні» [10]. Поступово зростала і виробнича потужність. Так, у 1969 р. компанія налагодила випуск довгограючих стереофонічних грамплатівок, а річний тираж став начислювати 1 млн екземплярів.

На початку 1970-х рр. компанія остаточно переорієнтовується на поп-музику, народну музику і казки. Замовлення на два останні напрями були невеликими — від 50 до 100 тис. одиниць, а випуск платівок у поп-жанрі дозволяв збалансувати фінансовий бюджет компанії, де платівка із записом поп-музики, випущена тиражем у 500 тис. копій, продавалася за 1 тис. левів.

Експорт болгарських платівок марки «Balkanton» був також величезний. Колишні соцкраїни, а особливо Радянський Союз, споживав мільйони платівок. Так, наприклад, тільки в 1982 р. «Фірмою Мелодія» було отримано понад 1 млн грамплатівок виробництва фірми «Балконтон» [6]. Траплялися цікаві випадки, коли в містах Радянського Союзу люди займали чергу за покупкою болгарських пластинок з вечора попереднього дня. Утім, якість платівок «Балконтону» залишалася невисокою. У середині-кінці 1970-х рр. «Балконтон» зміг купити нову техніку запису і модернізувати студії на сучасний манер.

У цей час «Балкантон» випускає платівки таких західних музикантів як АВБА («Polydor»), Boney M. («Hansa»), Bee Gees, Кліфф Річард, The Beatles (усі – «ЕМІ»). Виробництво цих платівок здійснювалося без суворого дотримання умов ліцензійності, скоріше — це був своєрідний обмін із зарубіжними фірмами-виробниками, що дозволяли випуск у Болгарії фонографічних релізів окремих популярних артистів. «Балкантон», своєю чергою, не маючи достатньої кількості валюти, надавав право випуску своїх платівок таким зарубіжним фірмам. Як бачимо, це була своєрідна комунікаційна комбінація, яка включала не тільки економію державних коштів, але й своєрідну популяризацію імен болгарських музикантів на західному ринку.

У 1970-ті рр. під час керівництва компанією композитора О. Йосифова в Софії побудовано будинок запису грамплатівок, де записувались і тиражувались платівки різних жанрів. Наприкінці 1970-х рр. було спроектовано і побудовано нове розширене підприємство, розраховане на виробництво 15 млн грамплатівок у рік. У 1972 р. було введено многоканальний стерео-запис, завдяки обладнанню, завезеному з Англії, а в 1974 р. за підтримки директора компанії Олександра Йосифова випущено дебютний альбом групи Діана Експрес, що вважається першою болгарською довгограючою платівкою в жанрі рок-музика.

У цілому в цей період музично-концертне життя Болгарії динамічно розвивалося. «Balkanton» почав ексклюзивний запис концертів і випуск платівок.

Як видно з вибіркового переліку випущених «Балкантон» в 1970-1980-ті рр. платівок зарубіжних поп- і рок-виконавців, інформаційна палітра у сфері світової фонографії болгарському меломанові пропонувалася все ж бідніша, ніж у Чехословаччині, Югославії, НДР, Угорщині та Польщі. Пріоритети здебільшого надавалися танцювальній та диско-музиці.

Вивчення спектра фонографічної продукції, випущеної під маркою «Балкантон», дає підставу для висновку про те, що на відміну від інших східно-європейських країн соціалізму, в 1960-ті рр. на болгарському національному лейблі не було випущено за ліцензією жодних платівки, синглу або мінійону із записом західного рок-виконавця. Такого положення не було навіть у СРСР з його ідеологічним концептом. З числа раритетів західної музики можна назвати хіба що такі сингли як Роллінг Стоунз — Кажі Мі // Малко За Малко і Джордж Харісн — Бангладеш (1972), які зважаючи на ексклюзивність видання сьогодні становлять істотний колекційний інтерес.

Однією ж з останніх вінілових платівок зарубіжних рок-музикантів світового рівня, облямованих «Балкантон», став диск Deep Purple — Slaves And Masters (1990). До речі, зазначена платівка, як за якістю звучання, так і оформленням, практично не поступалась оригіналу від «BMG Music». Мабуть, це було досягненням «Балкантон» найвищого рівня мистецтва рекордингу.

Цікавим був псевдоліцензійний випуск «Балкантон» платівок музикантів з сусідніх соціалістичних країн. Так, загалом пріоритети на запис платівки

були у болгарських виконавців. Цим же можна пояснити доволі успішний запис і випуск альбомів національними рок-гуртами, які мають своєрідний балканський колорит.

На жаль, у «Балкanton» не було власного видання, хоча б за типом радянського журналу «Мелодія». Це було пов'язано з багатьма проблемами, одна з яких — дефіцит якісного паперу. Значний попит мали платівки болгарського виробництва із записами сучасної популярної музики. Звідси, природно, була підвищена увага з боку менеджменту «Балкanton» до ліцензійної продукції [7].

Загалом, ліцензійні програми займали більш ніж 90% експорту в СРСР, серед яких — записи Duran Duran, Whitesnake, Cool & The Gang, Modern Talking тощо.

У 1970-1980-ті рр. «Балкanton» випускав різні, досить численні серії збірників. Утім якість більшості з цих компіляцій була дуже низькою (як за технічним рівнем, так і за рівнем підбору фонографічних матеріалів). Аналіз випущених «Балкanton» різноманітних компіляцій дає можливість дійти висновку про безсистемність щодо підбору фонографічного матеріалу для збірників.

У 1988 р. був випущений перший компакт-диск під маркою «Balkanton» для поширення в Німеччині та Австрії, а також у Болгарії. Нові форми роботи, передусім, були пов'язані з підвищенням якості грамплатівок і інших звуконосіїв, новим обладнанням та технікою запису. Для «Балкanton» у 1989 р. було не новим використання дигітального (цифрового) запису, що стало основою кооперації із західними партнерами.

У 1990 р. випущено одну з останніх збірок на вінілі — XXI Mladezhki Konkurs Za Zabavni Pesni (1990), з групами Дилижанс, Акцент, Бард, Симулант, Ахат, Спринт, Стенлі, Соларіс і деякими іншими болгарськими виконавцями.

Після руйнування соціалізму в Болгарії, «Балкanton» опинився у важкому політико-економічному становищі. У 1990-ті рр. було зроблено кілька спроб реорганізувати компанію, яка була остаточно приватизована в 1999 році.

З 1990 р. при міністрі економіки і планування Болгарії Івана Тіньових «Balkanton-Софія» (частина творчо-економічного підприємства «Орфей») перетворюється в державну компанію, що включає і видавництво «Музика Balkanton». Нова компанія зареєстрована в суді Софія (ГТК) 05.08.1991 р. з питання про діяльність як створення, запис і відтворення художніх, публіцистичних, наукових та інших робіт різних звуків та створення друкованих матеріалів у сфері послуг запису музики для населення, імпресарію діяльності.

Зважаючи на широке розповсюдження аудіопіратства на початку 1990-х рр., болгарські виробники компакт-дисків займали лідерські позиції. Так, з 1992 р. болгарські компакт-диски, виготовлені на місцевій міні-виробничій базі (так звані невеличкі CD-заводи) цілком легально продавалися в магазинах роздрібної торгівлі і коштували від 12 до 25 доларів. Ці диски цілком нормально звучали, оформлення обкладинки було «фірмовою» поліграфією (іноді змінюючи назву

цієї фірми на «Corsar Records») [5]. Репертуар, записуваний на такі диски, був найрізноманітнішим та відповідав смакам і запитам «зголоднілих» пострадянських меломанів.

Однак у 1996–1997 рр. у зв'язку з активним розвитком вітчизняного цифрового звукозапису (в цей період переважно «піратським», де національні нелегальні виробники стали активно втручатися в дизайн «рідних» обкладинок компакт-дисків) світова спільнота таки «дотиснула» нових CD-підприємців з Болгарії. Звідси експорт болгарських компакт-дисків до кінця 1990-х рр. істотно скоротився. Свою роль у цьому процесі відіграли також китайські та корейські виробники неліцензійних компакт-дисків, якість яких, до речі, значно поступалася болгарським аудіопіратам.

Водночас у Болгарії створюються інші альтернативні звукозаписні компанії. Так, наприклад, у 1990 р. Митко Димитров заснував компанію «Пайнер», що спеціалізується на випуску поп-фолк та народної музики. Як і багато інших, нова болгарська компанія у цій сфері «Пайнер» спочатку займалася тільки випуском аудіо- і відеокасет із записами музикантів, але поступово перейшла на власне виробництво, створивши дві власні студії звукозапису і друку. Виробнича база і штаб-квартира цієї компанії знаходяться в Димитровграді. 13 листопада 2001 р. «Пайнер» запустила свій власний супутниковий музичний канал, а до кінця 2004 р. компанія мала власні музичні магазини і дискотеки в дев'яти містах Болгарії: Варні, Хасково, Димитровграді, Русе, Благоевграді, Несебрі, Тирговиште і дві в Софії.

У 1992 р. засновано Болгарський звукозаписний лейбл «Gega New Music Company», випусковий CD, DVD та аудіокасети. Основними напрямками є класична музика, болгарський фольклор, літургійна духовна музика, твори сучасних болгарських композиторів, пісні та казки для дітей. Крім власної продукції, займаються імпортом і продажем класичних дисків різних міжнародних лейблів.

У 1994 р. було створено звукозаписну студію «Графіті», де стали записуватися найбільш популярні і затребувані болгарські музиканти, такі як ФСБ, Щурците, Укеда, Белослава, Лили Йончева, Хиподил, Б.Т.Р., Д2, Подуене Блус Бенд, Стрингс, Mind Trips, Root Souljah, Мілена Славова, Big Mama Scandal, Лот Лориен, Сленг, Остава, Suffer H, Insmouth, Frozen Tears, Хазарт, Каскадьори, Васко Кръпката, Магистри, Карцер, Анамнезия, Herman's Wolf Band, Psycho Tribe, Rag Dolls, EPA, Solaris, Corozy, Kozza Mostra, PIZZA, ASAP, а також світові зірки, зокрема, Joe Lynn Turner (ex-RAINBOW, Deep Purple, Hughes-Turner Project).

Одним з центральних напрямів студії звукозапису «Графіті», поряд із записом болгарської авторської музики і професійним мастерингом, є запис музики до фільмів та реставрація старих записів для поліпшення їх якості. Однією з істотних переваг є реалізація записаної музичної продукції. Так, студія звукозапису «Графіті» має партнерські відносини більш ніж з 200 радіостанціями та телевізійними станціями по всій країні, має каталог музики в

2300 поштових відділень Болгарії для замовлень дисків поштою та прямі продажі через міжнародних партнерів в Інтернеті. Студія має власний PR-відділ, який займається інформаційним забезпеченням музичного бізнесу, має мережу клієнтів більш ніж на 300 сайтах, в електронних та друкованих засобах масової інформації, що дає реальну можливість отримання прибутку [4].

17 листопада 1995 р. Державна компанія «Музично-видавнича фірма Balkanton» перетворена в акціонерне товариство з виключною власністю держави. Реєстрація МІК «Балкантон» ЕАД була проведена ГТК від 04.05.1996 р. На самому початку перехідного періоду директором був призначений інженер-хімік Джордж Вачев, за часів керівництва якого фабрика була переобладнана лінією з виробництва піратських компакт-дисків, що було погоджено з Міністерством економіки Болгарії.

Для виконання рішення Ради Міністрів Болгарії від 19.03.1998 р. № 12 компанія переходить до оперативного підпорядкування Міністерства промисловості. 2 липня 1998 р. Міністр промисловості Болгарії змінив порядок керівних органів компанії та її директором призначено актора Венцислава Божинова. У 1999 р. компанія «Балкантон» була приватизована. Указом від 10.06.1999 р., капітал компанії становить вартість землі площею 9200 м². У компанії, згідно з рішенням за справою № 6801/1999 від ГТК, зареєстровано товариство з обмеженою відповідальністю «Balkanton-2000», акціонерами якого стали співаки та музиканти, які є прихильниками Союзу Демократичних Сил Болгарії, зокрема, такі, як Богдана Карадочева і Івайло Крайчовські. 24 листопада 1999 р. було реалізовано 75% акцій акціонерного товариства «Балкантон-2000» на суму 135 тис. доларів США [1]. У 2001 р., на підставі ст. 5 п. 2 Закону Республіки Болгарія «Про приватизацію», решта 20% акцій продаються губернатору та членам ради директорів [2]. Явище, що «ховається» під терміном «приватизація», було використано як панацею від економічної кризи, але створило серйозну проблему для болгарської культури.

У результаті студію звукозапису «Балкантон» в умовах ринкової конкуренції швидко обігнали краще оснащені і більш конкурентоспроможні нові приватні звукозаписні фірми. Як монополіст «Balkanton» володів обліком усіх виданих у Болгарії музичних записів, з яких сьогодні нічого не залишилося. Навіть колекція вінілових платівок, яку створив музичний редактор компанії Костянтин Драгнев, викинута в яму для заміни водопровідних труб. Однак раніше компанія мала власну студію звукозапису і цифровий зал, бібліотеку, майстерню для мастерингу, друкарню, склади.

У першому десятилітті ХХІ ст. будівлю «Balkanton» здавали в оренду різним компаніям. Хоча в цей період паралельно здійснювався випуск музики на CD і магнітофонних касетах під маркою «Балкантон».

З 18 по 22 лютого 2008 р. у Болгарії відбулася друга позачергова сесія Міжурядового комітету ЮНЕСКО з охорони нематеріальної культурної спадщини, що пройшла під патронатом Президента Болгарії — Георгія Пирванова й отримала безліч похвал за організацію. Згідно з Конвенцією з

охорони нематеріальної культурної спадщини (2008) передбачається, що кожна країна-учасниця Конвенції залежно від ситуації, зобов'язується створити одну або декілька записів нематеріальної культурної спадщини на своїй території. Важливими джерелами для цього залишаються потенціал радіо і телебачення, наукові колекції Інституту музикознавства та фольклору, достатньо багатий, але, на жаль, безсистемний набір вінілових платівок, що зберігається в бібліотеці Святого Кирила і Мефодія. Водночас, коли у світі відроджується питання про музику на вінілових пластинках, жодна із зазначених установ не здатна розвивати власний ефективний бізнес, а отже, потребує державної підтримки. В іншому випадку залишаться, з одного боку, — офіційні звіти для ЮНЕСКО, а з іншого — недоступність болгарських громадян до їх власної культурної спадщини [3].

Водночас, спроба відродити «Балкантион» як базову звукозаписну установу Болгарії не зазнала успіху. Однією з причин є те, що тепер болгарська держава не бере участі в організації звукозаписної індустрії. Це веде до того, що звук як нематеріальна культурна спадщина, виявився поза політикою збереження і відновлення культури «старої Європи».

Сьогодні «Balkanton» згадують з любов'ю, сподіваючись на відродження його найбільш славних днів. Очевидно, що відродження вінілових дисків відбувається не без наслідків для болгарських меломанів, про що свідчить постійне розширення ринку продажу старих платівок. На престижних дискотеках і вечірках Софії все частіше звучать кращі танцювальні треки з каталогу виключно болгарського лейблу «Balkanton» 1960-1980-х років. На подібних заходах відвідувачі можуть купити платівки цієї епохи [8].

У нових інформаційних умовах під маркою «Балкантион» відцифровані грамплатівки в основному розміщуються в Інтернеті при тісній співпраці з міжнародними дистриб'ютерними мережами, що поширюють ці архівні фонографічні продукти [9]. Це не у всіх випадках вирішується в належних правових рамках і спричиняє безліч юридичних суперечок, у тому числі у сфері питань, що стосуються додержання авторського права, передусім, з артистами, що свого часу записувалися на «Балкантионі».

Отже, остаточною завданням нашого дослідження є побудова цілісної системи розвитку філофонічної взаємодії в умовах нової комунікаційної реальності, у якій тісно переплітаються різні рівні наукового знання. Подальші перспективи дослідження вбачаємо у вивченні особливостей грамзапису інших посткомуністичних країн Східної Європи як засобу соціальної комунікації.

1. Агенция по вписванията, Министерство на правосъдието. Търговски регистър // Посетен на 05 февруари 2010 г. 2. Балкантион: Общая информация / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.facebook.com/pages/Балкантион/100405476670765?v=info. 3. Балкантион / Българският форум за стара електроника / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bulforums.com/sandacite/viewtopic.php?f=17&t=1921. 4. Звукозаписно Студио «Граффити» / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.graffittistudio.com/bg/recording-studio.html. 5. Липатов А. Бутлеги. Каждый, право, имеет право? / А. Липатов // Мелодия. — 2001. — №3. — С. 40–43. 6. «Мелодия» — «Совискусство» // Мелодия. — 1982. — №1. — С. 39.

7. Никифорова А. Балкантон сегодня: [беседа с директором Симоном Игнатовым] / А. Никифорова // Мелодия. — 1989. — №2. — С. 50–51. 8. Фънки Хапки: забравеният фънки звук на Балкантон / Bokkensushi. Performer.bg / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.performer.bg/?gg=7&hh=2&ii=0&jj=1&ll=150&mm=0&nn=0&tt=21&ss=0. 9. A Short History of Balkanton Records 18-08-2008 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ucis.pitt.edu/opera/OFB/misc/balkantn.htm. 10. State Labels of Central Europe (1960-1990) // Europopmusic / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.europopmusic.eu/Newsletters/Features/State_labels.html

РЕКОРДИНГОВАЯ СИСТЕМА В СТРУКТУРЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ КОММУНИКАЦИИ БОЛГАРИИ ИЛИ ОПЫТ «БАЛКАНТОНА»

Анализируется становление и развитие рекординговой системы в структуре институтов социальной коммуникации Болгарии. Предлагается подробная характеристика организации рекорд-лейбла «Балкантон». Особое место отводится истории грамзаписи рок-музыки в Болгарии.

THE RECORDS SYSTEM IN THE STRUCTURE OF THE MASS MEDIA IN BULGARIA OR EXPERIENCE OF «BALKANTON»

In the first article in the scientific literature, the author analyzes the formation and development of the system in record structure of institutions of social communication in Bulgaria. Offered a detailed description of the organization of the record label «Balkanton». Author is devotes a special place in hystory of rock music records in Bulgaria.

Стаття надійшла 26.09.2012

УДК 332.012.324

Г. П. Грет, О. О. Кузьмінчук

*Видавничо-поліграфічний інститут
НТУУ «КПІ»*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОМ ВИДАВНИЦТВА (на прикладі інформаційно-аналітичної агенції «Наш час»)

Розглядається стратегічне управління збутом видавництва, аналізуються показники зовнішньої та внутрішньої ефективності стратегії, пропонуються шляхи поліпшення діяльності відділу збуту інформаційно-аналітичної агенції «Наш час»

Збут, мотивація, управління, планування

Сучасні умови господарювання характеризуються загостренням конкурентної боротьби, мінливістю макроекономічних показників, зростанням